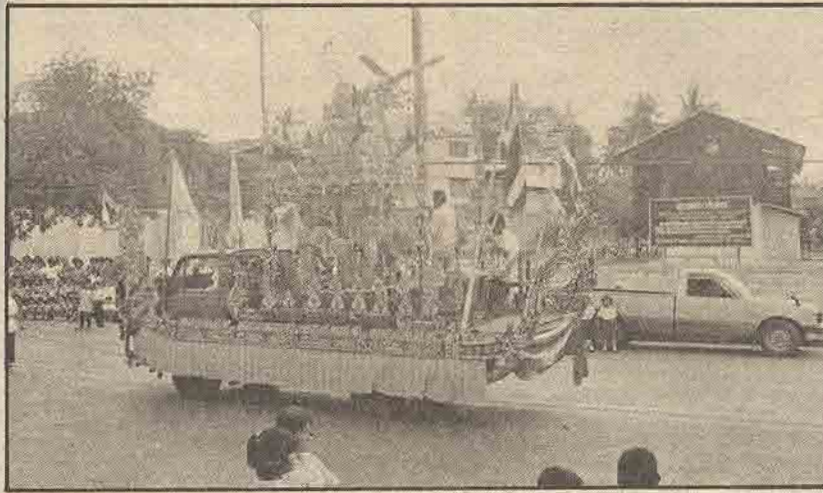

งานวัฒนธรรมสัมพันธ์จังหวัดชายแดน ภาคใต้...หยุดเพื่อทบทวนหน้อยเถิด

สว่าง เลิศฤทธิ์

ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ปัตตานี

รู้กันทั่วไปว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันประกอบด้วย จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา สตูลและสงขลา มีประชากรส่วนมากนับถือศาสนาอิสลาม บางส่วนนับถือศาสนาพุทธ คริสต์ บางครั้งชนบ-ประเพณีและแนวปฏิบัติเนื่องในศาสนาเป็นสาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ในสังคมอยู่บ่อยครั้ง ดังนั้นเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกัน เพื่อเสริมความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะอนุกรรมการอำนวยการส่งเสริมวัฒนธรรมสัมพันธ์ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีมติให้จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมร่วมกันขึ้น นี่คือนิทรรศการงานส่งเสริมวัฒนธรรมสัมพันธ์ จังหวัดชายแดนภาคใต้

ปี ๒๕๓๑ ณ จังหวัดสตูล

งานวัฒนธรรมสัมพันธ์ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เริ่มขึ้นอีกเป็นครั้งที่ ๕ นับแต่ที่มีการจัดงานทำนองนี้ขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๒๗ โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นเจ้ามือจ่ายค่าจัดกิจกรรม หากมองผิวเผิน ในสายตาของคนทั่วไปที่ไม่ทราบรายละเอียด ๔ ครั้งที่ผ่านมาย่อมแสดงให้เห็นว่างานวัฒนธรรมสัมพันธ์ฯ ประสบผลสำเร็จดีพอสมควรและไม่มีใครพูดถึงงานนี้ ในเชิงวิจารณ์กันเลย ครั้งนี้ผู้เขียนซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ได้รู้ได้เห็น ได้เข้าร่วมจัดกิจกรรม แม้ว่าจะเป็นครั้งเดียว คือ ครั้งที่ ๕ แต่ก็ได้ข้อคิดเห็นและเป็นไปของงานนี้มากพอสมควร จะขอบอกกล่าวแสดงความคิดเห็น ในฐานะผู้มองจากภายใน คือ คนภายในวงการว่าถึงเถอะ อย่างไรก็ตาม

ทั้งหมดเป็นข้อคิดเห็นส่วนตัวหลายคนอาจโต้แย้ง ผู้เขียนยินดีรับฟังคำวิจารณ์ด้วยความเคารพ

ทราบมาว่างานครั้งนี้ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จัดสรรงบประมาณ ให้ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดต่าง ๆ ๕ จังหวัด ๆ ละ ๕๐,๐๐๐ บาท และจัดสรรเพิ่มเติมให้จังหวัด เจ้าภาพอีก ๓๒,๕๐๐ บาท ให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด จังหวัดละ ๒๐,๐๐๐ บาท เพื่อจัดกิจกรรมกีฬาพื้นบ้าน แสดงว่า งานครั้งนี้ไม่ต้องอาศัย "สปอนเซอร์" จากที่อื่น เพราะงบประมาณก็เพียงพอแล้ว ผู้เขียนแปลกใจ เมื่อขบวนแห่งองงานซึ่งสวยงามและนำชมผ่านไป ที่เวทีกลางแจ้ง ที่ทำรูปหนังตะลุง ๒ ตัว ยืนอยู่ข้าง ๆ และมีข้อความว่า วัฒนธรรมสัมพันธ์จังหวัด

รัฐมิถุ ๔๗

ชายแดนภาคใต้ อยู่ตรงกลาง โฆษกประกาศว่า จะมีการแสดงโชว์ ซึ่งผู้เขียนคิดว่าเป็นรายการแสดง ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ที่หาดูยาก มีคนใส่ชุดเหมือนหุ่นหรือตุ๊กตา ออกมาเต้นประกอบดนตรีสมัยใหม่ ผมคิดในใจว่านี่หรือคือวัฒนธรรม พื้นบ้าน พอฟังไปฟังมากลายเป็น รายการโฆษณา ยาสีฟัน ยี่ห้อหนึ่ง แถมยังพูดกันเป็นภาษาท้องถิ่น ภาคกลาง คือ เสียงเหนือแบบคน สุพรรณบุรี รายการนี้แสดงอยู่ หลายชั่วโมง โดยไม่มีรายการแสดง พื้นบ้านสลับเลย ผู้เขียนคิดในใจว่า “ธุรกิจ” ได้เข้ามาแอบแฝง ในงานนี้อย่างไม่เหมาะสม ยังไม่พอ พอถึงคืนที่สอง การโฆษณาสินค้า ในกราบชุดแสดงประกอบเพลง แบบนี้ก็มาเล่นสลับกับการแสดง พื้นบ้านอีก ก็ในเมื่อ ในงานนี้มี หน่วยโฆษณาและขายสินค้า ของ บริษัทยาสีฟันนี้ อยู่ในงานนั้นก็ น่าจะเพียงพอแล้ว คณะกรรมการ ควรจะคำนึงถึงวัตถุประสงค์การจัดงานเป็นหลักในการเสนอกิจกรรม ต่าง ๆ บนเวที ที่มีผู้คนทุกเพศ ทุกวัยชมอยู่ ผมได้ยินชาวบ้าน หลายคนบ่นผิดหวัง

วันแรกของงาน (งานนี้จัด ๓ วัน ๓ คืน) ผู้คนดูหน้าตา ผู้คนตลบปลิวคลุ้งทั้งวันท่ามกลาง เปลวแดดระยับ ผู้เขียนเดินชม นิทรรศการของจังหวัดต่าง ๆ ที่เข้าร่วม นึกเสียดายงบประมาณที่เขาจัดสรรให้ เพราะแต่ละจังหวัด ไม่ได้ลงทุน เตรียมจัดหรือนำอะไร ที่เป็นสิ่งใหม่ ๆ เท่าที่ควรจะทำ ฉะนั้น สิ่งที่เห็นก็คือ บอร์ด จัดนิทรรศการเก่า ๆ มีเรื่องเก่า ๔๘ รุสมิธ

ที่เคยจัดซ้ำแล้วซ้ำอีก จนภาพและ ข้อความเลือนหมด แถมข้อมูลที่ เป็นความรู้สำหรับเขาชาวบ้านและผู้สนใจทั่วไป ยังผิดพลาด แสดงว่า ไม่ติดตามความเคลื่อนไหว ทางวิชาการ เท่าใดนัก บางบอร์ดมีแต่ภาพเก่า ๆ ภายในกรอบพลาสติก สีซีดจาง ที่บอกว่าใช้งานมานานแล้ว ซึ่ง ไม่รู้ว่าเป็นอะไร เพราะไม่มี คำอธิบายบอกไว้ บางจังหวัด ไปเยี่ยมชม จากหน่วยงานอื่นมา แล้วแปะไว้ข้างฝา ไม่มีเทคนิค และวิธีนำเสนอให้คนสนใจ คนที่มา จึงเดินเข้าแล้วเดินออกไปเลย แต่สะจังหวัด กลับไปเน้นหนัก ที่การขายของเพื่อหาเงิน ผู้เขียน เห็นด้วยที่มีการนำสินค้าพื้นบ้าน มาขาย เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการ เผยแพร่ของพื้นบ้านให้รู้จัก แต่ อย่างอื่นก็น่าจะคำนึงถึงด้วย ของ บางอย่าง ราคาแพงจนชาวบ้าน ไม่กล้าแม้แต่จะดูความประณีต ของฝีมือ และเป็นของประดับของคน อีกระดับ “ติดดิน” อย่างชาวบ้าน ยังมองไม่เห็นประโยชน์ เช่น ดอกไม้ประดิษฐ์ รายการนี้จะ ขายดี ถ้าอยู่ในงานอื่นและคนอื่น ที่ไม่ใช่ชาวบ้านทั่วไป ท่านเอาเงิน ที่เขาจัดสรรไปทำอะไรบ้างหนอ ผมรำพึงอยู่ในใจ

เป็นไปได้อย่างใหม่ ถ้าจะ จำกัดจำนวนและบริเวณของร้านค้า ที่ไม่ขายสินค้าพื้นบ้าน เพราะ ร้านค้าต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้บรรยากาศของงานเปลี่ยนไป ได้อันใคร คนหนึ่งเปรยขึ้นว่า ไม่ใช่งาน- วัฒนธรรมฯ แต่เป็นงานวัด ทำ แผงขายเทพเพลง ห้องตัวแทน บริษัทขายรองเท้าตราโน้นตรานี้

เพิงขายกระเทียมดอง หมูหยอง หมูขย และแหนม เต็มที่ขายตุ๊กตา พลาสติก เสื้อผ้าสำเร็จรูป ฯลฯ เรียงรายอยู่เต็มสถานที่จัดงาน ร้านค้าเหล่านี้ ถึงความสนใจชาวบ้าน ไปหมด การสาธิตการทำหัตถกรรม ท้องถิ่น จึงมีคนดูหรือชมแหม่มแบบ คู่ผ่าน ๆ ผมเห็นชาวบ้านที่มาสาธิต การสานเสื่อ กระชูดจากราวีวาส นึงจับเข้าคุยกันบ่อยครั้ง เพราะ ไม่มีคนมาดู ชมรมภคชชาจากปัตตานี ที่น่าช่างทำทรงฝีมือดีเยี่ยม เพื่อ สาธิตการทำทรงภคชชา ก็ห้อยเหงา ได้แต่นั่งหมอดอ้ายไปวัน ๆ ศูนย์ วัฒนธรรม จังหวัดปัตตานี มีวิถีโอ เกี่ยวกับประเพณี ศิลปะการแสดง พื้นบ้านฉายให้ดู แต่ไม่ได้รับการ สนใจ ครั้นพอเป็นรายการเพชรผด- ความเครียด มาตามนัด ภาพยนตร์ฝรั่ง ฯลฯ กลับมีคนเกือบเต็มห้อง สภากรรมการเช่นนี้ ควรที่คณะ กรรมการจัดงานจะทบทวน และหา วิธีนำเสนอให้ที่น่าสนใจ เป็นที่น่า สังเกตว่า ไม่มีเจ้าหน้าที่หรือ คณะกรรมการจัดงาน เดินสำรวจดู นิทรรศการ ด้วยความสนใจเลย พอ โกล์ถึงวันเสร็จงานก็ถือใบประเมิน มาแจกให้กรอกและชอกกลับไป อยากจะฝากว่าใบประเมินนั้น มัน มีข้อจำกัดอยู่ แม้ว่าจะใช้เป็น แนวทางการศึกษา การจัดงาน ครั้งต่อไปได้ส่วนหนึ่ง แต่หาก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดงาน ได้สำรวจด้วยตนเอง ก็อาจพบอะไร ที่ให้ข้อคิดมากกว่าคำตอบแบบ ประเมินก็ได้

ช่วงหนึ่งในวันแรกของงาน โฆษกได้ประกาศเสียงตามสายว่า จะมีการแสดงโชว์ของชนเผ่าซาไก

คือการเป่าลูกดอก ซาโก...เป็น
ตัวดึงดูดคนให้มาเที่ยวงานนี้
ได้มากที่สุดทีเดียว แต่วันนี้หลายคน
ที่เฝ้าคอยต้องผิดหวัง เพราะ
ไม่มีการแสดงดังกล่าว ผู้เขียน
เห็นรถปิ๊กอัพคันหนึ่ง ซึ่งมีชน
เผ่าซาโกนั่งอยู่เต็มวงเข้ามาในงาน
แล้วเจียบหายไป ผมเดินชมงาน
ของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดสตูล
ซึ่งทำเป็นเรือนพักมุงจากตามแบบ
ชาวบ้าน ซึ่งทำได้น่าชม ผมสะดุด
อยู่ที่เรือนจำลองของอำเภอ-
ทุ่งหว้า เรือนหลังนี้ตกแต่งด้วย
เครื่องมือ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน
ของชาวบ้าน แต่ที่สะดุดคือ ใต้ถุนบ้าน
มีซาโกกลุ่มหนึ่งราว ๗-๘ คน
มีทั้งเด็กเล็ก ๆ และแม่ลูกอ่อน
หน้าตาเศร้าหมองถูกรุมล้อมจากคน
ที่มาเที่ยวงาน บ้างก็เหย่เล่น
พูดจาหยอกล้อเหมือนกับพูดกับสัตว์
ในกรงขัง ผมเดาว่าคงเป็นซาโก
ที่ทางอำเภอเกณฑ์มา ถ้าไม่ใช่
ก็คงเป็นซาโกที่มาเที่ยวงานนี้
สภาพที่จัดให้พวกเขาอยู่ไม่น่า
จะเป็นเช่นนั้นคือ มุดอยู่ใต้ถุนบ้าน
น่าจะมีที่ทางเป็นกิจจะลักษณะ
เหมือนผู้ร่วมงานจากอำเภออื่น
อย่าเพียงแต่จ้างเขามา แล้วปล่อย
ตามเลย พอดกตอนบ่ายแก่ ๆ ผมก็
ไม่เห็นซาโกกลุ่มนั้นอีกเลย

วันแรกผ่านไป วันที่สอง
มาถึง บรรยากาศเจียบเหงามาเยือน
แต่เช้าตรู่ ผู้คนคงเหนื่อยและเพลีย
กับการแสดงบนเวทีและดูหนังตะลุง
ของคืนก่อน จึงไม่มีคนมาเที่ยวงาน
คงมีแต่เศษกระดาษเกลื่อนสนาม
และสถานที่จัดงาน จนดูเป็น
ทัศนอุจาดขึ้นมาทันที เสียงเพลง
ลูกทุ่งดังกระจายจากลำโพงก้อง

อยู่ในงาน นิทรรศการต่าง ๆ ดู
เจียบเหงามากกาน ๆ จะมีเด็กนักเรียน
ชั้นประถม ๔-๕ คน วิ่งเล่นเวียน
เข้าห้องโถงออกห้องนี้ไปมา แม้ว่า
ช่วงกลางวันจะมีรายการประกวด
และแข่งขันที่น่าสนใจอยู่มาก เช่น
การแข่งขันการเล่นหมากขุม การ
ประกวดรำซึละ ทั้งนี้ไม่รวมรายการ
ที่เป็นการแสดงทั่วไปที่มีอยู่ทุกภาค
เช่น ฟุตบอล ตะกร้อวง ตะกร้อสอด
ห่วง ประกวดไหว้ครุมวยไทยเป็นต้น
กระนั้นผู้คนที่น้อยและส่วนมาก
เป็นผู้ติดตามและกองเชียร์ของผู้
แข่งขัน ทำอย่างไรถึงจะมีคนสนใจ
มาก ๆ นี่ก็ คือ คำถามแรกที่ต้องหา
คำตอบ ลองถามพิภพฉายการแสดง
ตอนกลางคืนดู พบว่ามีมากมาย
ยาวเหยียดยันสว่าง พอรุ่งเช้า
คนก็ไม่มาชม เพราะอ่อนเพลีย
จากเมื่อคืนแล้ว ควรจะตัดรายการ
บางอย่างจัดให้เหมาะสมกับเวลา
อีกประการหนึ่ง รายการตอนกลางวัน
ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ชาวบ้าน เขาคู่กันเคย
พบเห็นอยู่เกือบทุกวัน ชาวบ้าน
จึงไม่สนใจ แต่เหมาะสำหรับผู้คน
จากท้องถิ่นอื่น ดังนั้นศิลปะการ-
แสดงพื้นบ้าน จังหวัดชายแดน

ภาคใต้เหล่านี้ ถ้าไปจัดแสดง
ตามภูมิภาคอื่น ๆ น่าจะได้รับ
ความสนใจมากกว่า แต่ก็ไม่ได้
หมายความว่า จะยกเลิกการจัดงาน
นี้เลย ขอฝากไว้เป็นข้อคิดด้วย

การจัดงานนี้ทั้ง ๔ ครั้ง ที่
ผ่านมาก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน
คือ ไม่ประสบผลสำเร็จด้านจำนวน
ผู้ชม หากมองให้ดีจะเห็นได้ว่า
การจัดงานเกี่ยวกับวัฒนธรรม
พื้นบ้านมีขึ้นบ่อยครั้ง ในระยะ
เวลาใกล้เคียงกัน ทั้งในส่วนภูมิ-
ภาคและส่วนกลางคือ กรุงเทพฯ
เฉพาะในภาคใต้ แต่ละจังหวัด
ก็มีงานประเพณีของตนเอง ซึ่งก็ได้
นำศิลปะการแสดงพื้นบ้าน มา
ร่วมงานด้วย เช่น งานแห่หมึก
เมืองยะรัง จังหวัดปัตตานี งาน
แข่งเรือกอกและของจังหวัดนราธิวาส
งานพื้นฟูประเพณีของดีเมืองยะลา
กล่าวคือ งานวัฒนธรรมสัมพันธ์
จังหวัดชายแดนภาคใต้ จัดขึ้น
ระหว่าง ๔-๖ สิงหาคม ๒๕๓๑
งานพื้นฟูประเพณีของดี เมืองยะลา
จัดขึ้นระหว่าง ๖-๗ สิงหาคม
๒๕๓๑ จังหวัดยะลาก็ได้เตรียม
งานอย่างดี มีรายการต่าง ๆ มาก

มาย ที่ส่งไปร่วมงานที่สตูลเป็นเพียงส่วนหนึ่ง กรณีเช่นนี้เป็นสิ่งที่คณะกรรมการจัดงานจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

การจัดงานครั้งนี้ มีผู้แสดงความคิดเห็นว่า จัดในช่วงปลายปีงบประมาณ ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบคือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จะต้องจัดสรรงบประมาณประจำปี ใ้ใช้ให้หมดก่อนที่จะเสนอของบประมาณใหม่ การเร่งรีบอย่างนี้ไม่เพียงแต่ทำให้งานไม่ประสบความสำเร็จเท่านั้น ยังทำให้ใช้เงินโดยไม่คุ้มกับผล

ที่ได้รับ หากนำไปใช้อย่างอื่น อาจจะได้ประโยชน์กว่า และควรจะติดตามผลงานของศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัดด้วยว่า งบประมาณที่ใ้ไปนั้นคุ้มค่าหรือไม่เพียงใด นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นที่พร้อมให้ความร่วมมือ ในการเข้าร่วมงานอันจะเพิ่มรสชาติให้งานได้อีก โดยไม่ต้องเพิ่มงบประมาณแต่อย่างใด การจัดสรรงบประมาณให้ศูนย์วัฒนธรรมแต่ละจังหวัด รับไปจัดการยังไม่เป็นผลดีเท่าใดนัก เพราะศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัด จะใช้เงินแต่เพียงผู้เดียว

ซึ่งไม่คุ้มกับเงินที่เสียไป ควรจะกระจายให้หน่วยงานอื่น ที่มีความพร้อมอยู่แล้วด้วย

ที่กล่าวทั้งหมดก็เพียงอยาก จะบอกว่าขอให้ทบทุนดูผลงาน และประเมินผลที่ได้รับว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด กระนั้นก็ตาม ชื่นช้อว่าวัฒนธรรมแล้วล้วนเป็นสิ่งที่ดีงาม นำสิ่งเสริมอนุรักษ์ทั้งนั้นแหละ แต่ขอให้ป็นวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อชาวบ้านจริงๆ เอะ ☐

